

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 7, Issue 3, September 2019, p. 73-86

Received	Reviewed	Published	Doi Number
July 2019	September 2019	30.09.2019	10.29228/ijlet.23477

Prospective Teachers' Opinions on the Use of Printed Book and E-book

Handan ÇELİK¹ & Sercan HALAT² & Hatice FIRAT³

ABSTRACT

Today, especially the young generation's interest in technology has accelerated the shift from printed books to e-books by affecting reading habits. It is possible to use the e-book as a tool in education and teaching, in which reading is generally carried out through printed books, but e-books are being used with the developing technology. Teachers' mastery of modern technologies and their knowledge and attitudes about reading e-books are very important in terms of guiding students. Therefore, the opinions and preferences of the pre-service teachers regarding both printed and e-books were determined and the results and suggestions regarding the use of e-books were reached. The study is descriptive research and it was carried out using a scanning model. As a data collection tool, "Determining Pre-Service Teachers' Views on Printed and E-Book Usage" questionnaire was used by the researchers and frequency and cross-table analysis were used in SPSS 20.0 package program. Content analysis was used for open-ended questions in the questionnaire. To determine the reliability of the study, another field expert was also evaluated by coding the research data, and the reliability calculated with the formula of Miles and Huberman was found .89. According to the findings obtained from the study, it was understood that the pre-service teachers described materials such as pdf and word on the internet as e-books and did not know exactly what the e-book was. Therefore, e-books are not sufficiently recognized and used by pre-service teachers; it is concluded that printed books are preferred more.

Key Words: printed books, e-books, reading habit, technology

Öğretmen Adaylarının Basılı ve E-Kitap Kullanımına İlişkin Görüşleri

ÖZET

Günümüzde özellikle genç kuşağın teknolojiye gösterdiği ilgi, okuma alışkanlıklarına etki ederek basılı kitaptan e-kitaba yönelişi hızlandırmıştır. Okuma eyleminin yaygın olarak basılı kitaplar aracılığıyla yürütüldüğü ancak gelişen teknolojiyle birlikte e-kitaplardan da yararlanılmaya başlandığı günümüzde e-kitabın eğitim-öğretimde bir araç olarak kullanılması mümkündür. Öğretmenlerin çağın gerektirdiği teknolojileri kullanmadaki yeterliliği ve e-kitap okuma konusundaki bilgi ve tutumları, öğrencilere okuma becerisini kazandırmak açısından oldukça önemlidir. Bu yüzden çalışmada öğretmen adaylarının hem basılı hem e-kitaba ilişkin görüş ve tercihleri belirlenerek bunlar üzerinden e-kitap kullanımına yönelik sonuç ve önerilere ulaşılmıştır. Betimsel istatistiğin kullanıldığı araştırma, tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Öğretmen Adaylarının Basılı ve E-Kitap Kullanımına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi" anketi kullanılmış, SPSS 20.0 paket programında frekans ve çapraz tablo analizinden faydalanılmıştır. Anketteki açık uçlu sorular için içerik analizi yapılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğinin belirlenmesi için iki alan uzmanının da araştırma verilerini kodlayarak değerlendirmesi sağlanmış ve Miles ve Huberman'ın formülü ile güvenilirlik hesaplanarak .89 güvenilirlik katsayısı elde edilmiştir. Araştırmadan elde bulgulara göre öğretmen adaylarının internette okunabilen, pdf, word vb. formatlardaki materyalleri e-kitap olarak tanımladıkları, e-kitap kavramının ne olduğunu tam olarak bilmedikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla e-kitapların öğretmen adayları tarafından yeterince tanınmadığı ve kullanılmadığı; basılı kitapların ise daha çok tercih edilmeye devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: basılı kitap, e-kitap, okuma alışkanlığı, teknoloji

¹ Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Eğitim Fakültesi, handancelik@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1125-5386.

² Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Eğitim Fakültesi, sercanhalat@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4222-5860.

³ Doç. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Eğitim Fakültesi, haticefirat@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8300-5189.

1. Giriş

Kitaplar, ilk çağlardan bugüne kadar farklı gelişim düzeyleri gösteren, insanların bilgiye ulaşmasını kolaylaştıran vazgeçilmez materyallerdir. Tarihi gelişimi çeşitli kültürel, siyasi, coğrafi ve ekonomik etkenlerle şekillenen kitapların ortaya çıkışı, antik çağlarda taş, bitki, tahta, seramik, papirüs gibi nesnelere üzerine yazının yazılmasına kadar uzanır (Dalkıran, 2013:201-207). Kitabın eski formlarından biri olan el yazması kitaplardaki bilgiler, az sayıda nüsha ile daha az insana ulaşırken matbaanın icadı kitapların dolayısıyla da bilginin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Günümüzde de basılı ve elektronik olarak varlığını sürdüren kitaplar, temel bilgi kaynağı olma niteliğini korumaktadır. "Ciltli veya ciltless olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü" (TDK, 2005: 1189) olarak tanımlanan basılı kitaplar, tecrübelerin, bilgilerin ve düşüncelerin kaydedilerek gelecek nesillere sağlıklı biçimde ulaştırılabilmesini olanaklı kılmıştır.

Kitap denildiğinde akla ilk gelen kavramlardan biri olan okuma eylemi, uzun yıllar kitap, dergi, gazete gibi basılı materyaller ile gerçekleştirilmiş; günümüzde teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte bilgisayar, tablet, telefon vb. elektronik aygıtlarla yapılmaya başlanmış, bunun sonucunda basılı kitapların elektronik ortama aktarılması ihtiyacı doğmuştur. 1971 yılında Michael Hart isimli başarılı bir girişimcinin önemli basılı eserlerin elektronik sürümlerini herkesin kullanabilmesi için başlattığı Gutenberg Projesi (Project Gutenberg) ile e-kitap için adımlar atılmış; ilk e-kitap ise Hart'ın elektronik ortama aktardığı Amerikan Özgürlük Bildirgesi olmuştur (Mutlu, Korkut ve Yılmaz, 2006:1) Bu projeye başladığı kabul edilen dijital kütüphanecilik, teknolojinin hızla ilerlemesiyle yaygınlaşmış, e-kitapların okunmasına olanak sağlayan dijital araçların (kitap okuyucular vb.) yaygınlaşmasıyla daha fazla kitleye ulaşmıştır. E-kitaplar, dijital ortamda doğan veya geleneksel kitapların elektronik formatlara dönüştürülmesiyle oluşan ve bir elektronik araç vasıtasıyla kullanılabilen sayısal kitaplar olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt ve Bozkaya, 2013: 376). Bir başka tanıma göre de e-kitap basılı kitapların kişisel bilgisayarlar veya özel olarak geliştirilmiş el tipi cihazlar aracılığıyla okunabilen elektronik uyarlamalarıdır (Oxford, 2011: 187).

Bilgisayar teknolojisindeki ilerlemelerin doğal bir sonucu olarak geliştirilen e-kitaplar, geleneksel kitaplar kadar kullanılmasa da küreselleşme süreci ile sınırların kalktığı bir dünyada her geçen gün biraz daha yaygınlaşmaktadır. E-kitap, yeni donanım ve yazılım araçları ile yeni bir okuma biçiminin oluşmasını sağlamış, elektronik kitapların sunduğu olanaklar sayesinde eserler; müzik, ses ve video görüntüleri ile desteklenerek okunabilir hale gelmiştir (Önder, 2011: 104).

E-kitaplar, donanım ve yazılım bileşenleri ile özel olarak geliştirilmiş ve taşınabilir bir elektronik aygıt üzerindeki veriyi okumak amacıyla tasarlanmıştır. Bu aygıtlar bilgisayar, tablet, akıllı telefon, Kindle, Amazon vb. e-kitap okuyuculardır (Moore, 2009: 290). Bunların dışında elektronik ürün satan marketlerde farklı şekillerde tasarlanmış e-kitap okuyucularını bulmak mümkündür. Giderek sayıları artan bu aygıtlar; resim, animasyon, ses ve görüntü efektleri, depolama kapasiteleri gibi donanım özellikleri açısından farklılık göstermektedir (Hillesund, 2001: 5).

E-kitaplara internet teknolojisi aracılığıyla dünyanın her yerinden kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılabilir. E-kitaplar, kullanıldıkları bilgisayar, e-kitap aygıtları ya da taşınabilir aracın hafızasında çok fazla yer kaplamadığı için kullanıcılar, pek çok e-kitabı depolayabilmekte ve kendi kütüphanesini oluşturabilmektedir (Bozkurt ve Bozkaya, 2013: 377). Ernst ve Velde (2009: 572) e-kitap kullanımının son yıllarda katlanarak arttığını, e-kitap satışlarının 2007 yılından 2008 yılına kadarki bir yıllık kısa bir süreçte bütün ülkelerde artış gösterdiğini, örneğin Yunanistan'da 15, Türkiye'de 60,

Almanya'da 484 katına çıktığını belirtmektedir. Bir sonraki yıl da benzer şekilde e-kitap satış oranları katlanarak artmıştır. Bu da e-kitap kullanımının gelecekte daha da yaygınlaşacağını göstermektedir. E-kitapların giderek yaygınlaşmasının altında yatan nedenler ise insanların teknolojiye olan ilgileri, e-kitapların video, resim, animasyon, ses efekti, sözlük gibi birçok çoklu ortam unsuruyla desteklenerek zenginleştirilmesidir (Kara ve Keş, 2016: 193). Ayrıca daha az yer kaplama özelliği ile e-kitaplar henüz gelişme çağında olan çocukların kitap taşıma yüklerini ortadan kaldıracak bir çözüm olarak düşünülmektedir (Anameriç ve Rukanlı, 2003: 157). Bu durum eğitim öğretim ortamlarını da etkilemiş derslerde basılı kitaplardan okuma yerine ekran okuma, e-kitap okuma, etkileşimli ders kitapları gibi yeni bakış açıları gündeme gelmeye başlamış bunun sonucunda öğrencilerin okumaya yönelik tutumları ve okuma alışkanlıkları da değişime uğramıştır (Güneş ve Kırmızı, 2012: 197).

Larson'a göre, ilköğretimde elektronik kitaplar, genç okuyucuların okuma becerilerini daha hızlı geliştirmekte, basılı kitaplara göre öğrencileri okumaya daha fazla güdülemekte, onların metinlerle etkileşimini artırmaktadır (Akt. Güneş ve Kırmızı, 2012: 200). Dolayısıyla e-kitaplar gerek teknolojiyle iç içe olması gerekse okuyuculara sağladığı avantajlar bakımından günümüz dünyasına hitap eden materyallerdir. Elbette basılı kitaplar, eğitimde hala sıklıkla kullanılan vazgeçilmez materyaller olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin başat kaynakları olmaya devam etmektedir. Basılı bir materyalden okumanın ekrandan okumadan daha hızlı ve kalıcı olduğunu ortaya koyan çalışmalar vardır. Bunun nedenlerinden biri gözüün daha fazla yorulması, diğeri ise parça parça kaydırılan ekranın okuyucunun ilerlemesini engellemesi olarak açıklanmaktadır (Baker, 2010: 3; Grace, 2011: 29). Yine yapılan çalışmalar öğretmenlerin basılı kitap ve e-kitap konusunda ekrandan okuma yerine kâğıttan okumayı tercih ettikleri, gelecekte ders kitaplarının dijital ortama taşınmasını istemediklerini ortaya koymaktadır (Duran ve Ertuğrul, 2012: 351; Dağtaş, 2013: 141; Ercan ve Ateş, 2015: 404). Öğretmenlerin e-kitaplara olumlu bakmadıklarını ancak öğrencilerin e-kitap okumayı "havalı" bulduklarını, e-kitap okumaya karşı olumlu tutumlar geliştirdiklerini gösteren çalışmalar da mevcuttur (Huang, Liang ve Chiu (2013: 100); Goodwyn, 2014:270). E-kitap okumanın öğrenciler tarafından olumlu karşılanması, çocukların okuma alışkanlıklarını geliştirmek için önemli bir araç olabileceğini göstermektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının basılı ve e-kitap kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda basılı ve e-kitap okuma durumu, okuma sıklığı, okuma amaçları, tercih sebepleri gibi noktalar tespit edilerek öğretmen adaylarının bu tür kitaplara karşı bakış açısı belirlenecek ve okuma oranının artırılmasına katkı sağlayacak bir takım sonuçlar ve öneriler sunulabilecektir.

Çalışmanın ana amacı doğrultusundaki alt amaçları şunlardır:

1. Öğretmen adayları e-kitabı nasıl tanımlamaktadır?
2. Öğretmen adaylarının okudukları basılı ve elektronik kitap sayıları ne kadardır?
3. Öğretmen adaylarının basılı ve e-kitap okuma amaçları nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının e-kitapların olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin düşünceleri nelerdir?
5. Öğretmen adaylarının e-kitapların gelecekteki durumlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Okuma alışkanlığının geliştirilmesi için öğrencilere örnek olan öğretmenlerin hem basılı kitaba hem de e-kitaba karşı tutumları, görüşleri ve yönlendirmeleri oldukça önemlidir. Bu nedenle çalışmada öğretmen adaylarının konu hakkındaki görüşleri incelenmiştir.

Yöntem

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2009). Bu modelde çalışmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır.

Araştırma 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca, İngilizce, Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinin son sınıfında öğrenim gören öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında söz konusu bölümlerde öğrenim gören 340 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının bölümleri ve sayıları Tablo1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının profilleri

	Yanıtlarda yer alan seçenekler	Öğrenci sayıları	Toplam öğrenci sayısı
Bölüm	Almanca Öğr.	36	340
	İngilizce Öğr.	73	
	Okul Öncesi Öğr.	55	
	Sınıf Öğr.	91	
	Sosyal Bilgiler Öğr.	38	
	Türkçe Öğr.	47	

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Öğretmen adaylarının basılı ve e-kitap okuma tercihlerinin ve buna yönelik görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada verilerin elde edilmesinde araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket kullanılmıştır. İki bölümden oluşan anketin birinci bölümü yaş, bölüm, cinsiyet, gelir-gider durumu gibi öğretmen adaylarının demografik özelliklerini içeren altı sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise basılı ve e-kitap okuma tercih ve görüşlerine yönelik üçü açık uçlu, on beşi kapalı uçlu toplam on sekiz soru yer almaktadır. Uzman görüşü alınarak hazırlanan anket formu ile Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesinin sözel bölümlerinde son sınıfta öğrenim görmekte olan on beş öğretmen adayına 15.04.2017 tarihinde ön uygulama yapılmıştır. Anlaşılamadığı düşünülen sorular yeniden düzenlenerek anket formuna son şekli verilmiş ve asıl uygulama 01.05.2017-15.05.2017 tarihleri arasında araştırmacıların denetiminde gerçekleştirilmiştir. Anket formundaki veriler "Spss 20.0" paket programı aracılığı ile çözümlenmiştir.

Açık uçlu sorular için elde çeteleme yapılmış; yanıtlar içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olan içerik analizinde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227). Öğretmen adaylarının anket sorularına verdikleri cevaplar bu doğrultuda incelenmiş ve kodlanmıştır. Kodlamalar sonucunda e-kitap tanımlarına ilişkin temalara ulaşılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğinin belirlenmesi için başka bir alan uzmanının da araştırma verilerini kodlayarak değerlendirmesi sağlanmış ve Miles ve Huberman'ın formülü ile güvenilirlik hesaplanmış sonuç .89 bulunmuştur. Bu sonuç, araştırmada güvenirlğin yüksek olduğunu göstermektedir.

2. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öğretmen adaylarının basılı ve e-kitap kullanımına yönelik görüşlerini yansıtan bulgulara yer verilmiştir. Araştırma bulguları, ankette yer alan sorular temel alınarak alt başlıklar hâlinde sunulmuş; bu alt başlıklara ilişkin tablolar ilgili başlığın altında verilmiştir.

2.1. Öğretmen Adaylarının E-Kitap Tanımları

Bu tema altında, öğretmen adaylarının e-kitap algılarını ortaya koyan tanımların bulunduğu tablo yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının e-kitap tanımları

Öğretmen Adaylarının E-Kitap Tanımları	Almanca		İngilizce		Okul Öncesi		Sınıf		Sosyal Bilgiler		Türkçe		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnternette okunan	20	11,4	36	20,6	30	17,2	48	27,5	16	9,1	24	13,7	174	51,1
Bilgisayar, tablet veya telefonda okunan	12	10,3	23	19,8	18	15,5	37	31,9	13	11,2	13	11,2	116	34,1
Elektronik ortamda okunan	5	19,2	6	23	3	11,5	6	23	4	15,3	2	7,6	26	7,6
Dijital kitap	1	8,3	3	25	2	16,6	3	25	-	-	3	25	12	3,5
Sanal kitap	-	-	-	-	1	14,3	-	-	4	57,1	2	28,5	7	2
Pdf biçiminde kitap	-	-	1	25	1	25	-	-	2	50	-	-	4	1,2

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının %51,1 ile büyük bir çoğunluğu e-kitabı “internetten okunan kitap” olarak algılamaktadır. Bunu “elektronik ortamda okunan kitap” (%31,1), “dijital kitap” (%3,5), “sanal kitap” (%2), “Pdf biçiminde kitap” (%1,1) izlemektedir.

Aşağıda katılımcıların, kendilerine yöneltilen sizce e-kitap nedir? Sorusuna verdikleri cevaplara/e-kitap tanımlarına örnekler verilmektedir:

“İnternet üzerinden telefona indirilen ve her an her yerde yük olmadan telefonda tableten okunabilen kitap.” (Ö.A. 214)

“Kitabın teknoloji ile birleşmesi sonucu ortaya çıkan dijital kitaptır” (Ö.A. 241)

“İnternet üzerinden kitap okumayı anlıyorum. Artık istediğimiz her kitap elimizin altında.” (Ö.A.308)

“Kitaplara internet sayesinde elektronik olarak ulaşabilme özelliği.” (Ö.A. 264)

2.2. Öğretmen Adaylarının Basılı Kitap-Elektronik Kitap Okuma Alışkanlıkları

Bu başlık altında, öğretmen adaylarının basılı ve elektronik kitap okuma durumları, yılda okudukları basılı ve e-kitap sayıları ve bu kitapları okuma sürelerine ilişkin verileri içeren tablo bulunmaktadır.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının basılı ve elektronik kitap okuma durumları, yılda okudukları basılı ve e-kitap sayıları ve bu kitapları okuma süreleri

Sorular	Yanıtlarda yer alan seçenekler	Öğrenci sayıları		Toplam öğrenci sayısı
		f	%	
E-kitap okuma durumu	Evet	148	43,5	340
	Hayır	192	56,5	
	1 e-kitap okudum	36	24,3	
Son bir yılda okunan e-kitap sayısı	2 e-kitap okudum	30	20,2	148
	3 e-kitap okudum	25	16,8	
	4-5 e-kitap okudum	29	19,5	
	6 ve üzeri e-kitap okudum	28	18,9	
E-kitap okuma süresi	Günde 15 dk	79	53,3	148
	Günde 30 dk.	42	28,3	
	Günde 1 saat	25	16,9	
	Günde 2 saat	5	3,3	
	Günde 3 saat ve üzeri	4	2,7	
	Hiç okumadım	17	5	
	1-5 kitap okudum	126	37	
Son bir yılda okunan basılı kitap sayısı	6-10 kitap okudum	94	27,6	340
	11-20 kitap okudum	61	17,9	
	21 ve üzeri kitap okudum	42	12,3	
	Günde 0-15 dk	102	30,1	
Basılı kitap okuma süresi	Günde 30 dk.	126	35,9	340
	Günde 1 saat	71	20,8	
	Günde 2 saat	35	10,2	
	Günde 3 saat ve üzeri	6	2,7	

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan 340 öğretmen adayının % 56,5'i hiç e-kitap okumadığını, % 43,5'i ise e-kitap okuduğunu belirtmiştir. E-kitap okuduğunu belirten 148 katılımcının % 24,3'ü bir, % 20,2'si iki, % 16,8'i üç, % 19,5'i dört-beş, % 18,9'u ise beşten fazla e-kitabı son bir yıl içinde okumuştur. Öğretmen adaylarının % 5'i son bir yılda hiç basılı kitap okumadığını belirtirken, % 37'si 1-5 tane; % 27,6'sı 6-10; % 17,9'u 11-20; %13,3'ü ise 21 ve üzeri sayıda basılı kitap okumuştur.

Öğretmen adaylarının günlük kitap okuma sürelerine bakıldığında e-kitap okuyucularının % 53,3'ü günde 15 dakika e-kitap okurken, aynı süre için basılı kitap okuyucularında bu oran % 30,1'dir. Günde yarım saat e-kitap okuduğunu belirtenler e-kitap okuyucularının % 28,3'ünü oluştururken, basılı kitap okuyucularının % 36,9'u günde yarım saat kitap okuduklarını belirtmiştir. Günde 1 saat e-kitap okuyanların oranı % 15,9 basılı kitap okuyanların oranı % 20,8; 2 saat e-kitap okuyanların oranı % 3,3 basılı kitap okuyanların oranı % 10,2'dir. 3 saat ve daha fazla süre kitap okuyanların oranı ise iki tür kitap için de % 2,7'dir.

2.3. Öğretmen Adaylarının Basılı Kitap ve E-Kitap Okuma Amaçları

Öğretmen adaylarının hangi amaçlarla basılı kitap ve e-kitap okuduklarına ilişkin bulgular, tablo 4 ve tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının basılı kitap okuma amaçları

Amaçlar	Almanca	İngilizce	Okul Öncesi	Sınıf	Sosyal Bilgiler	Türkçe	Toplam	
	f	f	f	f	f	f	f	%
Derslere katkı sağlamak	17	48	39	38	17	24	183	53,8
Edebî zevk almak	16	43	27	51	20	29	186	54,7
Kendini geliştirmek	9	19	39	18	13	12	89	26,1
Araştırmak/Bilgi edinmek	7	17	13	15	11	16	79	23,2
Serbest zamanları değerlendirmek	10	12	19	18	27	14	112	32,9

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan 340 öğretmen adayı, basılı kitapları "edebî zevk almak" (%54,7) ve "derslere katkı sağlamak" (% 53,8) okuduklarını belirtmişlerdir. Bunları % 32,9 ile "serbest zamanları değerlendirmek", % 26,1 ile "kendimi geliştirmek" ve en düşük oranda ise % 23,2 ile "araştırma yapmak/bilgi edinmek" cevabı izlemektedir. Basılı kitap okuma amaçları bölümlere göre değerlendirildiğinde Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmeni adayları daha çok "edebî zevk almak için"; Almanca, İngilizce ve Okul Öncesi öğretmeni adayları ise "derslere katkı sağlamak" basılı kitapları okumayı tercih etmektedirler.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının e-kitap okuma amaçları

Amaçlar	Almanca	İngilizce	Okul Öncesi	Sınıf	Sosyal Bilgiler	Türkçe	Toplam	
	f	f	f	f	f	f	f	%
Derslere katkı sağlamak	11	10	5	7	4	3	40	11,7
Edebî zevk almak	12	18	9	5	4	7	55	16,1
Kendini geliştirmek	3	24	18	15	5	9	74	21,7
Araştırmak/Bilgi edinmek	11	22	30	25	10	22	121	35,5
Serbest zamanları değerlendirmek	7	20	13	9	3	5	58	17

Tablo 5'e göre genel toplamda öğretmen adayları, elektronik kitap okumadaki en önemli amaçlarının "araştırma yapmak/bilgi edinmek" (% 35,5) olduğunu belirtmişlerdir. Bu cevabı % 21,7 ile "kendini geliştirmek için" cevabı izlemektedir. Daha sonra % 17 ile "serbest zamanları değerlendirmek için", % 16,1 ile "edebî zevk almak için" cevapları yer alırken "derslere katkı sağlamak" cevabı % 11,7 ile en düşük oranda kalmıştır. Tablo, bölümlere göre değerlendirildiğinde Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmeni adaylarının en çok "araştırma yapmak/bilgi edinmek için"; İngilizce öğretmeni adaylarının "serbest zamanları değerlendirmek için"; Almanca öğretmeni adaylarının da daha çok "edebî zevk almak için" elektronik kitapları okudukları belirlenmiştir.

2.4. Öğretmen Adaylarına Göre E-Kitapların Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Öğretmen adaylarına göre e-kitap okumanın olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin verileri içeren tablolar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6. Öğretmen adaylarına göre e-kitap okumanın olumlu yönleri

Olumlu Yönler	Almanca	İngilizce	Okul Öncesi	Sınıf	Sosyal Bilgiler	Türkçe	Toplam	
	f	f	f	f	f	f	f	%
Taşınabilir olması	18	51	32	60	28	29	218	64,1
Ekonomik olması	20	48	37	44	22	20	191	56,1
Çevre dostu olması	12	38	15	33	7	16	121	35,6
Kopyala-yapıştır yapılabilme özelliği	8	26	15	22	8	8	87	25,6
İstendiği zaman basılabilmesi	5	14	11	12	6	2	50	14,7
Sözlük içermesi	6	16	5	11	6	5	49	14,4
Güncellenebilirliği	12	30	17	30	7	11	107	31,5
Engelliler için uygun ortam sunması	9	20	10	16	3	5	63	18,5
Üretiminin ve dağıtımının hızlı olması	15	25	14	15	11	10	90	26,4
Not alabilme/altını çizibilme özelliği	3	9	7	17	4	2	42	12,3
Kitapların kalıcı bir şekilde saklanabilmesi	6	24	11	14	4	5	64	18,8
Çoklu ortam desteği sunması	13	36	26	21	12	14	122	35,8
Araştırılabilirlik özelliği	10	28	16	19	6	13	92	27

Yukarıdaki tabloda e-kitap kullanımının olumlu yönlerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Birden çok şıkkın işaretlenebildiği ilgili anket sorusunda 340 katılımcının % 64,1 gibi büyük bir çoğunluğu, e-kitapların “taşınabilir olması”nın en olumlu yönü olduğunu düşünmektedir. İkinci sırada % 56,1 ile e-kitapların “ekonomik olması”, üçüncü sırada ise % 35,6 ile “çevre dostu olması” ve “çoklu ortam desteği sunması” (resim, ses, video vb. ile desteklenebilmesi) seçenekleri yer almaktadır. Öğretmen adaylarına göre “not alabilme/altını çizibilme” özelliği % 12,3 oranı ile e-kitapların olumlu yönleri arasında en az yer alan özelliktir.

Tablo 7. Öğretmen adaylarına göre e-kitap okumanın olumsuz yönleri

Olumsuz Yönler	Almanca	İngilizce	Okul Öncesi	Sınıf	Sosyal Bilgiler	Türkçe	Toplam	
	f	f	f	f	f	f	f	%
Gözü yorması	23	56	49	75	29	38	270	79,4
Güç tüketimi	11	26	20	33	9	15	114	33,5
Radyasyon yayması	19	48	36	53	22	28	206	60,5
Harici enerji kaynağı ihtiyacı	8	26	15	22	8	8	87	25,6
Teknoloji bağımlılığı yapması	15	22	25	34	11	17	124	36,5
Çözünürlük problemleri	6	18	13	18	7	11	73	21,5
Paylaşımının kısıtlı olması	5	10	6	19	4	7	51	15

Odaklanmanın zor olması	13	36	26	28	16	18	137	40,3
Yazdırma ve kopyalama ile ilgili sınırlamalar	5	10	9	7	3	4	38	11,2
Kitap formatlarının cihazlar arasında uyum sorunlarına yol açması	14	20	23	10	7	6	80	23,5
Teknik zorluklar	10	29	25	12	6	5	87	25,6

Tabloya göre katılımcıların % 79,4 gibi oldukça büyük bir oranına göre e-kitaplar gözü yormaktadır ve bu en önemli olumsuz yönlerinden biridir. İkinci sırada e-kitapların okunduğu araçların radyasyon yayması (% 60,5) üçüncü olarak odaklanmanın zor olması (% 40,3) gelmekte ve bunları; teknoloji bağımlılığı yapması (% 36,5), güç tüketimi (% 33,5) gibi olumsuz yönler izlemektedir “Yazdırma ve kopyalama ile ilgili sınırlamalar” (% 11,2) e-kitapların olumsuz yönleri arasında en az dile getirilen özellik olarak belirlenmiştir.

2.5. Öğretmen Adaylarına Göre Basılı ve E-Kitapların Gelecekteki Durumları

Bu temada, öğretmen adaylarının e-kitapların gelecekte basılı kitapların yerini alıp almayacağına ilişkin görüşleri sunulmaktadır.

Tablo 8. Öğretmen adaylarına göre e-kitapların gelecekte basılı kitapların yerini alma durumu

	Almanca	İngilizce	Okul Öncesi	Sınıf	Sosyal Bilgiler	Türkçe	Toplam
	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)
Evet	14 (38,9)	34 (46,5)	25 (45,4)	39 (42,9)	17 (44,7)	20 (42,5)	140 (41,2)
Hayır	22 (61,1)	39 (53,5)	30 (54,5)	52 (57,1)	21 (55,3)	27 (57,4)	200 (58,8)
Toplam	36 (100)	73 (100)	55 (100)	91 (100)	38 (100)	47 (100)	340 (100)

Tablo 8, % 58,8’lik bir oranla öğretmen adaylarının çoğunluğunun e-kitapların gelecekte basılı kitapların yerinin almayacağını düşündüğünü göstermektedir. Adayların bölümlere göre dağılımları da genel dağılımla aynı doğrultuda olup bütün bölümlerde öğretmen adaylarının çoğunluğunun görüşü, e-kitapların gelecekte basılı kitapların yerini alamayacağı yönündedir. Bu düşüncenin en yüksek orana sahip olduğu bölüm 61,1 ile Almanca Öğretmenliğidir. E-kitapların gelecekte basılı kitapların yerini alacağına inanan öğretmen adaylarının en çok yer aldığı bölümün ise % 46,5 ile İngilizce Öğretmenliği olduğu görülmektedir.

Gelecekte e-kitapların basılı kitapların yerini alacağını ön gören adayların büyük bir oranı (% 66,7’si) bu durumun insanların teknolojiye olan ilgisi nedeniyle gerçekleşeceğini düşünmektedir. Bu oranı takiben adayların % 7,2’si erişim kolaylığı, % 4,4’ü okuma kolaylığı, % 2’si e-kitap okumanın daha zevkli olması ve % 2’si internetin yaygınlaşması gibi nedenlerle e-kitapların basılı kitapların yerini alacağını düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların % 3,5’i e-kitapların taşıma kolaylığı, zengin içerik, çevre dostu olması vb. nedenlerle gelecekte daha çok tercih edileceğini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 15,2’si hayır demekle birlikte nedeni hakkında herhangi bir fikir beyan etmemiştir. Katılımcılara göre gelecekte e-kitapların basılı kitapların yerini alma nedenlerini gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. E-kitapların gelecekte tercih edilme nedenleri

Teknolojiye olan ilgi	Erişim kolaylığı	Okuma kolaylığı	E-kitap okumanın daha zevkli olması	İnternetin yaygınlaşması	Diğer	Fikir beyan etmeyenler
% 66,7	% 7,2	% 4,4	% 2	% 2	% 3,5	% 15,2

Basılı kitapların gelecekte de değerini kaybetmeyeceğini ve e-kitaplardan daha çok tercih edileceğini düşünen öğretmen adaylarının % 58,5'i, kitap kokusunun, kitaba dokunma gibi duyguların daha önemli olduğu ve dolayısıyla basılı kitap okumanın daha çok zevk verdiğini düşünmektedir. Katılımcıların % 7'si okumanın daha kolay olduğu; 5'i alışkanlıklardan vazgeçilememesi, % 5'i basılı kitapların manevi değerinin olması, % 3'ü e-kitapların yaydığı radyasyon ve ekranın gözlere verdiği zarar nedeniyle sağlığa zararlı olduğunu düşündükleri için hayır cevabını vermişlerdir. Katılımcıların % 23,9'u hayır demekle birlikte nedeni hakkında herhangi bir fikir beyan etmemiştir. Bunun dışında taşıma kolaylığı, enerji kıtlığının yaşanacağına öngörülmesi, e-kitaba ulaşmanın zor olması vb. nedenlerle gelecekte basılı kitapların tahtının sarsılmayacağı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarına göre basılı kitapların gelecekte de değerini kaybetmeme nedenleri Tablo 9'da görülmektedir:

Tablo 10. Basılı kitapların gelecekte de tercih edilme nedenleri

Basılı kitapla ilgili duygusal düşünceler	Okuma Kolaylığı	Alışkanlıktan vazgeçememe	Manevi değerinin olması	Diğer	Fikir beyan etmeyenler
% 58,5	% 7	% 5	% 5	% 35,6	%23,9

Tablo 10'da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının %58,5 gibi büyük bir çoğunluğu basılı kitapların kokusu, dokunma hissini önemi gibi duygusal nedenlerle gelecekte de basılı kitapların tercih edileceğini düşünmektedir. Öğretmen adaylarının %23,9'u konu hakkında fikir beyan etmemiştir. Aşağıda öğretmen adaylarının konuyla ilgili açıklamalarından örnekler yer almaktadır:

"Evet, çünkü dünyada birçok yenilik oluyor. Bu yenilikler mutlaka e-kitap okumaya yönlendirir insanları çünkü artık tabletsiz, bilgisayarsız öğrenci yok." (Ö.A. 72)

"Evet, çünkü eskiden çok yaygın olmayan e-kitaplar giderek daha da yaygınlaşmaya devam edecek ve sağladığı avantajlar nedeniyle de basılı kitapların yerini alabileceklerdir." (Ö.A. 264)

"Hayır, çünkü basılı kitaplardan aldığımız hazı hiçbir e-kitap bize veremez. Kütüphanesiz bir hayat, kitap kokusu duymamak çok uzak geliyor." (Ö.A. 18)

"Hayır, çünkü kitap kokuları geçici değildir. Kitapların bir duruşu ve güzelliği vardır." (Ö.A. 112)

"Hayır, çünkü kitap hissedilmeli ancak öyle haz verebilir." (Ö.A. 214)

3. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

3.1. Alt Başlık (Palatino linotype, 11 punto, aralık önce 6nk sonra 6nk, satır aralığı 1.15

Öğretmen adaylarının basılı ve elektronik kitap okumaya yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının yarısından fazlasının (% 51,1) e-kitap; internetten okunan kitap olarak tanımladıkları görülmektedir. Oysa e-kitaplar, satın alındıktan sonra internete ihtiyaç duyulmadan okunmaktadır. Aynı şekilde internetten indirilebilen

ücretsiz e-kitaplar okunurken de internet bağlantısına ihtiyaç yoktur. Dolayısıyla bu çalışma ülkemizde e-kitaplar yeni kullanılmakta olduğu için öğretmen adaylarının e-kitabı ekran okumadan ibaret olarak algıladığını, internette okunabilen, pdf, word vb. formatlarda okunabilen materyalleri e-kitap olarak nitelendirdiklerini, e-kitabın nasıl bir materyal olduğunu tam olarak bilmediklerini ortaya koymaktadır.

Anameriç ve Rukancı'nın (2003: 150) araştırma sonuçları da bununla aynı yöndedir. Ancak İngiltere'de yapılan Vassiliou ve Rowley'in (2008: 362) çalışmalarında bunun aksine e-kitapların hiç de yeni bir teknoloji olmadığı, e-kitapların, basılı kitaplara göre daha ucuz ve taşınabilir olduğu ve kolayca dağıtılıp, satın alınabilmesi gibi olumlu yönleri nedeniyle daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 1 ila 5 arasında basılı kitap okuyanların sayısı 126; aynı sayıda e-kitap okuyanların sayısı 120 olup sayılar birbirine yakındır. Ancak 6 ve üzeri sayıda kitap okuyanlara bakıldığında e-kitap okuyanların sayısı 28 iken, basılı kitap okuyanların sayısı 197'dir. Dolayısıyla öğretmen adayları bir yıllık sürede e-kitapları basılı kitaplardan daha az sayıda okumuşlardır. Bu durum öğretmen adaylarının okuma alışkanlığında ve kültüründe basılı kitapların önemini koruduğunu e-kitapların ise henüz geniş bir yer tutmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki nedenlerden biri olarak öğretmen adaylarının basılı kitaplara karşı daha olumlu düşüncelere sahip olmaları görülebilir.

Öğretmen adayları basılı kitapları "derslerinde başarılı olmak" ve "edebî zevk almak" için okumakta "araştırma yapmak" söz konusu olduğunda basılı kitap yerine e-kitapları tercih etmektedir. Dolayısıyla öğretmen adayları e-kitapları araştırma yapmak ve kendini geliştirmek için tercih ederken "derslere katkı sağlamak" ve "edebî zevk almak için" tercih etmemektedir. Bu durum e-kitaplar ve basılı kitap tercihinde amacın önemli etkisi olduğunu, öğretmen adayları arasında amaç söz konusu olduğunda iki kitap türü arasında net bir ayrım yapıldığını göstermektedir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adayları için e-kitapların en olumlu yönleri "taşınabilirlik" ve "ekonomiklik"tir. Bu durum bilgiye ulaşmanın maliyetli olması ve ulaşılan bilginin taşınamamasının öğretmen adayları tarafından sorun olarak algılandığı, dolayısıyla bilginin taşınabilme ve ekonomik olma özelliğinin okuma alışkanlık ve kültürünün oluşmasında önemli etkisi olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu durum, aynı zamanda e-kitapların en olumlu özelliği olarak nitelendirilen taşınabilirlik ve ekonomiklik özelliğinin basılı kitaplar için geçerli olmamasının bu tür kitaplar için bir olumsuzluk olarak görüldüğü sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuçlar, konuyla ilgili yapılan araştırmalarda ulaşılan sonuçlarla örtüşmektedir. Hillesund (2001: 19), Bennet ve Landoni (2005: 9), Öztürk ve Can (2010: 150), Bozkurt ve Bozkaya (2013: 379) da e-kitapların tercih edilmesindeki en önemli gerekçenin taşınabilirlik olduğunu; ekonomiklik özelliğinin bunu izlediğini belirtmektedir.

Öğretmen adaylarının e-kitapların en önemli olumsuz özellikleri arasında gözü yorması, radyasyon yayması gibi nedenleri sıralaması adayların bu tür kitapları tercih ederken "sağlık" üzerindeki etkisini dikkate aldıklarını, bu noktanın tercihlerini etkilediği sonucunu ortaya koymaktadır. Vassiliou ve Rowley (2008: 360); Maden (2012: 14), Güneş ve Kırmızı (2015: 281) da çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Hamer ve Mcgrath'ın 2010 yılında yapmış olduğu bir çalışmada da öğrencilerin ekran üzerindeki metne kâğıt üzerindeki metinden daha kolay odaklanabildiği sonucuna ulaşmıştır. Oysa bu çalışmada öğretmen adaylarının %40,7'si Hamer ve Mcgrath'ın çalışmasının aksine e-kitaplara odaklanmanın zor olduğunu belirtmiştir(Hamer ve Mcgrath, 2010: 38). Bu sonuçlar çalışmamız ile

farklılık göstermektedir. Söz konusu bu farklılıkların Türkiye’de henüz e-kitapların yeterince tanınmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Özellikle kütüphanelerde e-kitap okuma imkânlarının yaygınlaşmamış olması ve dünyaya oranla daha pahalı olması bu duruma neden olan önemli etkenler arasında sayılabilir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının % 58,8’lik çoğunluğu e-kitapların gelecekte basılı kitapların yerini alamayacağını düşünmektedir. Bu durumun en önemli nedeni ise kitap okuma alışkanlıklarından vazgeçmenin zor olması ve kitap kokusu, kitaba dokunma hissi, sayfa çevirme sesi gibi bağılıklardır. Bu veriler, öğretmen adaylarının basılı ve e-kitap tercihlerinde duyularının da etkisinde kaldığını, basılı kitaplarla birebir etkileşim içinde olmalarının onlarla duygusal bağlar kurmalarına sebep olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak kitapla kurulan duygusal bağların kitap okuma alışkanlıkları/tercihleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bu sonuçla benzer bir sonuç, Duran ve Ertuğrul’un (2012: 358) sınıf öğretmenlerinin elektronik ders kitapları hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik olarak yaptıkları çalışmada ortaya çıkmıştır. Söz konusu çalışmada araştırmamızla benzer şekilde öğretmenlerin önemli bir kısmı, ders kitaplarının yakın gelecekte dijital ortama taşınmasının mümkün olmadığını ve alışkanlıklardan vazgeçmenin zorluğunu ve teknolojik gelişmelere uyumun kolay olmaması nedeniyle bunu istemedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Culen ve Gasparani’nin (2011) yaptıkları bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmış, okuyucuların önemli bir kısmı e-kitapları içerik ve donanım bakımından daha çok beğenseler bile basılı kitaplardan fiziksel özellikleri ve kurdukları duygusal bağ nedeniyle vazgeçemeyeceklerini belirtmişlerdir. Ancak Sarıkaya’nın 2018 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Türkçe öğretmeni adaylarının çoğunluğu (%56,66) gelecekte e-kitabın basılı kitabın yerini alacağını düşünmektedir (Sarıkaya, 2018: 1580). Bu sonuç çalışmamızın sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Öğretmenlerin bilgilerinin yanı sıra çağın getirdiği yenilikleri bilen, öğrencilerinin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilen bireyler olmaları önemlidir. Çağın gerisinde kalmamaları için öğretmen adaylarının üniversite kütüphanelerinde e-kitap kullanımlarının artırılması, derslerde e-kitap okumaya teşvik edilmeleri gibi yollarla e-kitabı gerçekten tanımaları sağlanmalıdır. Bu bağlamda e-kitaplar daha uygun fiyatlara satışa sunulup e-kitap okuyucular yerli üretim ile ucuzlatılabilir.

Aslında yeni nesil e-kitap okuyuculardaki (Kindle, Kobo vb.) gece ışığı, mavi ışık filtresi, otomatik ton ayarı, e-mürekkep gibi teknolojilerle e-kitapların göz yormasının büyük ölçüde önüne geçilmektedir. Ancak öğretmen adayları, hala e-kitapların sağlığa zararları konusunda endişeler yaşamaktadır. Dolayısıyla öğretmen adaylarının bu konuda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Ayrıca e-kitabın radyasyon yayması gibi sağlık üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik önlemler alınmalıdır.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri olan e-kitapların daha çok araştırma yapmak ve bilgi edinmek için tercih edilmesi göz önünde bulundurulduğunda, zengin içerikli elektronik ders kitapları oluşturularak bunlar eğitim-öğretime katkı sağlayacak önemli materyaller olarak kullanılabilir.

Çocuk kitaplarında okudukça boyamaya, resim çizmeye olanak sağlanarak çocukların eğlenerek kitap okumasının sağlanması mümkün olabilir. Böylece öğrencilerin elektronik aletlere olan bağımlılığının e-kitap okumayla yararlı hale getirilmesi sağlanabilir. Yayımcılara ve araştırmacılara bu konuda çalışmalar yapmaları önerilir.

Kaynakça

- Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2003). E-Kitap Teknolojisi ve Kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 17 (29), s. 147-166.
- Baker, R. D. (2010). Comparing the Readability of Text Displays on Paper, E-book Readers, and Small Screen Devices. Unpublished doctoral dissertation. University of Texas, USA.
- Bennett, L., ve Landoni, M. (2005). E-books in academic libraries. *The electronic library*, 23(1), s. 9-16.
- Bozkurt, A. ve Bozkaya, M. ,(2013). Etkileşimli E-Kitap: Dünü, Bugünü ve Yarını. *Akademik Bilişim* s. 375-381
- Culen, A. L., ve Gasparini, A. (2011). E-book Reader and the Necessity of Divergence from the Legacy of Paper Book. In *Proceedings of the 4th International Conference on Advances in Computer Human Interaction*, s.267-273.
- Dağtaş, A. (2013). Öğretmenlerin Basılı Sayfa ve Ekrandan Okuma Tercihleri ile Eğitimde Elektronik Metin Kullanımına Yönelik Görüşleri. *Turkish Studies*, Sayı: 8(3)3, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4390>, s. 137-161.
- Dalkıran, Ö. (2013). Kitabın Tarihi. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(1), s. 201-213.
- Duran, E. ve Ertuğrul, B. (2012). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Elektronik Ders Kitaplarına Yönelik Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 10(2), s. 347-365.
- Ercan, A. N., ve Ateş, M. (2015). Ekrandan Okuma İle Kâğıttan Okumanın Anlama Düzeyi Açısından Karşılaştırılması. *Turkish Studies* Sayı: 10(7) s. 395-406.
- Ernst, O. ve Van der Velde, W. (2009). The future of eBooks? Will print disappear? An end-user perspective. *Library hi tech*, 27(4), s. 570-583.
- Grace, K. E. (2011). Comparing the Ipad to Paper: Increasing Reading Comprehension in Digital Age. Unpublished master's thesis. Graduate College of Bowling Green State University, USA.
- Goodwyn, A. (2014). Reading is now "cool": a study of English teachers' perspectives on e-reading devices as a challenge and an opportunity, *Educational Review*, 66(3), 263-275.
- Güneş, F. ve Kırmızı, F.S. (2014). E-Kitap okumaya yönelik tutum ölçeğinin (EKOT) geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), s. 196 – 212. Doi: 10.14686/BUEFAD.201428178.
- Hamer, A. B., and Mcgrath, J. (2010). On-screen vs. on-page reading strategies. Session conducted at the meeting of college reading and learning association, Salt Lake City, UT. s. 25-39.
- Hillesund, T. (2001). Will E-books change the world?. *First Monday*, 6(10) s. 1-19
- Huang, Y.M., Liang, T.H., & Chiu, C.H. (2013). Gender differences in the reading of e-books: investigating children's attitudes, reading behaviors and outcomes. *Educational Technology & Society*, 16(4), s. 97-110.
- Kara, M., ve Keş, Y. (2016). Bir öğrenme aracı olarak etkileşimli E-Kitap. *Art-e Sanat Dergisi*, 9(17), s. 189-209.

-
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler- teknikler, (15.Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Maden, S. (2012). Ekran Okuma Türleri ve Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ekran Okumaya Yönelik Görüşleri Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 1(3), s. 1-16.
- Moore, M. L., (2009). At your leisure. Assessing ebook reader functionally and interactivity. University College London, s. 290.
- Mutlu, M. E., Beyaz Korkut, M., ve Yılmaz, Ü. (2006). Ders Kitaplarının Dağıtım Amacıyla İnternetin Kullanılması: Açıköğretim e-Kitap Uygulaması Örneği. 6. Uluslararası Eğitim Teknolojileri. s. 1-7.
- Oxford Dictionary of English (3. Baskı) (2011). New York: Oxford. s. 556
- Önder, I. (2011). E-kitap ve dünyada elektronik kitap yayıncılığı. Türk Kütüphaneciliği, 25(1), s. 97-105.
- Öztürk, E. ve Can, I. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Elektronik Kitap Okumaya İlişkin Görüşleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 171(171), s. 137-153.
- Sarıkaya, B. (2018). Basılı Kitap Mı, E-Kitap Mı? Türkçe Öğretmeni Adayları Ne Düşünüyor? Electronic Turkish Studies, 13(19), s. 1567-1582.
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. s. 1189.
- Vassiliou, M., & Rowley, J. (2008). Progressing the definition of "e-book". Library Hi Tech, 26(3), 355-368.